

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Trubka

Bakalářská práce

Historický vývoj orchestru Národního divadla v Praze

Walter Hofbauer, DiS.

Vedoucí práce: prof. Vladimír Rejlek

Oponent práce: doc. Mgr. Zdeněk Divoký, Ph.D.

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Music Arts

Trumpet

BACHELOR´S THESIS

**Historical development of the Orchestra of the National
Theater in Prague**

Walter Hofbauer, DiS.

Thesis advisor: prof. Vladimír Rejlek

Examiner: doc. Mgr. Zdeněk Divoký, Ph.D.

Date of thesis defense:

Academic title granted: BcA.

Praha, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci s názvem

Historický vývoj orchestru Národního divadla v Praze
--

vypracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.

Praha dne 25. dubna 2018

podpis studenta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům a prohlašuje, že ji vždy řádně uvede mezi použitými prameny.

[illegible]

Poděkování

Rád bych poděkoval prof. Vladimíru Rejlkovi, za mimořádnou shovívavost při řešení problémů a za cenné připomínky k dané problematice.

Abstrakt

Jako hlavní cíl mé bakalářské práce jsem si zvolil historii orchestru Národního divadla v Praze. Od září roku 2017 mám čest v tomto orchestru hrát. Svou práci jsem rozdělil do několika kapitol. V první kapitole se zabývám historií orchestru, dále jeho přidruženým orchestrem činohry. Uvedl jsem do povědomí známé i méně známé dirigenty a jejich skladatelský odkaz, nastudování oper a zmiňuji významné premiéry na prknech Národního divadla.

Klíčová slova

Orchestr

Národní divadlo

Dirigent

Abstract

As a main object of my bachelor thesis I choosed the history of the Orchestra of the National Theater in Prague. I have the honor to play in this orchestra since September 2017. My work is divided into several chapters. In the first chapter I deal with the history of the orchestra and also with orchestra of drama. I mentioned well-known conductors as well as less famous conductors and their composer's reference and performing of operas. I also summarized significant premieres on the boards of the National Theater.

Keywords

Orchestra

National Theatre

Conductor

Obsah

ÚVOD.....	1
1 ORCHESTR NÁRODNÍHO DIVADLA.....	2
1.1 JAN NEPOMUK MAÝR.....	4
1.2 FRANTIŠEK ADOLF ŠUBERT.....	5
2 HUDEBNÍ SOUBOR PRO ČINOHRY NÁRODNÍHO DIVADLA.....	8
2.1 OBSAZENÍ ORCHESTRU ČINOHRY NÁRODNÍHO DIVADLA.....	9
3 DIRIGENTI, OSOBNOSTI A NASTUDOVANÉ PREMIÉRY	10
3.1 MOŘIC ANGER.....	10
3.2 AUGUSTIN VYSKOČIL.....	10
3.3 FRANTIŠEK PICKA	11
3.4 JAROSLAV KROMBOLC	11
3.5 FRANTIŠEK JÍLEK.....	12
3.6 KAREL KOVAŘOVIC	12
3.7 VÁCLAV TALICH.....	14
3.8 ZDENĚK CHALABALA	16
3.9 JOSEF BARTL.....	16
3.10 JAROSLAV VOGEL.....	17
3.11 IŠA KREJČÍ.....	17
3.12 ZDENĚK KOŠLER	18
3.13 TOMÁŠ HÁLA.....	20
3.14 OLIVER DOHNÁNYI	20
3.15 TOMÁŠ NETOPIL.....	21
3.16 JIŘÍ BĚLOHLÁVEK.....	22
ZÁVĚR.....	23

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybral z důvodu zaujetí pro orchestr Národního divadla v Praze. Vždy se mi líbila symfonická hudba, ale spojení orchestru a baletu, nebo operního zpěvu je pro mě srdeční záležitostí. Vnímání hudby, jako celku společně s operními áriemi, které svým výstupem a obohacující energií doplňují jednotlivé skupiny nástrojů v daném orchestru, dává každému jedinci nadhled a hudební uspokojení. Již půl roku jsem v tomto orchestru členem a každou operu, či balet, kterou jsem hrál, jsem poslouchal a zabýval se svým partem a ostatními vlivy dlouho dopředu. Je pro mě důležité nechávat díla jako pouhé kuličky vepsané na papír, ale vnímat i možné okolní vlivy vzniku skladeb a přínos od slavných dirigentů, kteří každým svým nastudováním do daného díla přinesli něco zcela jedinečného. Ve své práci se zabývám formováním orchestru v jeho počátku, jeho tehdejšími dirigenty a jejich přínosem v nastudování od méně známých až po nejznámější díla.

1 Orchester Národního divadla

Orchester Národního divadla je nejstarším orchestrem v České republice. Jeho kořeny sahají do období Prozatímního divadla 1862-1883, kdy se z kapely Karla Komzáka, která hrála po pražských restauracích, stal v roce 1865 orchestr Prozatímního divadla (Královské zemské české divadlo v Praze). Na formování orchestru měli vliv první kapelníci Jan Nepomuk Maýr, který měl v orchestru pouhých třicet čtyři členů. Následně Bedřich Smetana, jenž byl později uměleckým ředitelem divadla a Adolf Čech. V orchestru také umělecky dozrával mladý violista Antonín Dvořák, jehož geniální hudba se rozezněla po celém světě. Harfenistou orchestru byl Karel Kovařovic, který byl také skladatel a šéf opery Národního divadla v letech 1900-1920. Pro potřeby větší budovy Národního divadla, definitivně otevřené 18. listopadu 1883, byl orchestr přičiněním tehdejšího ředitele Národního divadla Františka Adolfa Šuberta rozšířen o další hráče až na počet šedesáti čtyř členů orchestru.¹ Orchester určoval směr i uměleckou úroveň tehdejšího pražského hudebního života.

Za dirigentským pultem se střídali generace osobností, z nichž mnohé zasáhly nejen do vývoje vznikajících orchestrálních těles, například České filharmonie, ale ovlivňovaly i proudy kompozičního umění. V čele orchestru byli šéfové opery a dirigenti Karel Kovařovic, Otakar Ostrčil, Václav Talich, Jaroslav Vogel, Otakar Jeremiáš, Zdeněk Chalabala, Jaroslav Krombholc.² Mezi řadu dalších významných dirigentů spolupracujících s orchestrem, bych uvedl Richarda Strausse, Karla Böhma, Františka Vajnara, Zdeňka Košlera, Bohumila Gregora, Charlese Mackerrase, Jiřího Kouta, Jiřího Bělohlávka, Johna Fioreho. Z nejmladší generace českých dirigentů například Tomáš Hanus, Tomáš Netopil, Jakub Hrůša, Robert Jindra, Oliver Dohnányi, Jaroslav Kyzlink, Petr Kofroň.

¹ Bartoš, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé: [k padesátému výročí otevření Národního divadla]*. V Praze: Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1933. Dějiny Národního divadla; díl 1.

² ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 807008121x.

Každý z dirigentů svým způsobem vdechl orchestru kus své duše a poznamenal jeho uměleckou úroveň. Výkony orchestru na domácí scéně, ale i na scénách zahraničních, kde jsou přijímány publikem i odbornou kritikou s nadšeným ohlasem, dokazují, že orchestr Národního divadla je tělesem uměleckým, citlivým a s jiskřícím zápallem uměleckého nadšení.

Českou operu v podání orchestru Národního divadla poznala většina zemí Evropy. Například Německo, Itálie, Španělsko, Slovensko, Maďarsko, Polsko. V roce 1970 mělo výjimečný úspěch provedení *Dalibora* a *Prodané nevěsty* od Bedřicha Smetany a oper Leoše Janáčka *Příhody lišky Bystroušky* a *Výlety pana Broučka* na skotském festivalu v Edinburghu, pod taktovkou Jaroslava Krombholce a Bohumila Gregora. Stejně úspěšné bylo provedení v roce 1980 opery *Jakobín* od Antonína Dvořáka v Nizozemí na Holland Festival. O šest let později, roku 1986 byl proveden *Dalibor a Prodaná nevěsta* od Bedřicha Smetany ve Vídni s dirigentem Františkem Vajnarem.

V roce 1985 absolvoval orchestr první turné po Japonsku, kde byl s mimořádným ohlasem uveden *Don Giovanni* a *Prodaná nevěsta* s dirigentem Zdeňkem Košlerem. V roce 1995 se uskutečnilo druhé japonské turné s dirigentem Oliverem Dohnányim s programem oper od Wolfganga Amadea Mozarta *Don Giovanni* a *Figarova svatba*. Významný podíl má orchestr Národního divadla i na festivalech Pražského jara a Smetanovy Litomyšle. Orchestr působí při operních a baletních představeních a koncertech v Národním divadle a ve Stavovském divadle, kde se hrají zejména díla od Wolfganga Amadea Mozarta.

Orchestr Národního divadla se podílel na světových premiérách oper Bedřicha Smetany, mimo jiné i symfonického cyklu *Má vlast*. Dále bych uvedl Antonína Dvořáka a i jeho kantáty *Stabat Mater*, Symfonie č. 4 a č. 8, přede hry *Karneval*, *V přírodě* a *Othello*, *Slovanské tance*. Mezi dalšími autory, kde orchestr uvedl premiéry, jsou Zdeněk Fibich, Leoš Janáček a jeho *Výlety páně Broučkovy*, Bohuslava Martinů *Juliette* a mnoho dalších. Osobně si myslím, že bych zde měl uvést i zajímavou skutečnost, že orchestr jako první mimo Rusko provedl opery Petra Iljiče Čajkovského *Evžen Oněgin* a *Pikovou Dámu*, nebo poprvé mimo Itálii opery Giuseppa Verdiho *Otello* a *Falstaff*. Mimo jiné se dále podílel na nahrávkách Československého a Českého rozhlasu, Československé a České televize, gramofonových firem Esta, Supraphon či Deutsche Grammophon.

1.1 Jan Nepomuk Maýr

V letošním roce jsme si mohli připomenout díky iniciativě Českého muzea hudby, dvousté výročí narození a sto třicáté výročí úmrtí slavného Jana Nepomuka Maýra, který byl velkou osobností, jakožto kapelník a ředitel Prozatímního divadla. Narodil se 17. února roku 1818 v Mělníku. Byl kapelníkem, skladatelem a tenoristou. Na varhanické škole v Praze studoval u Roberta Fühlera a studium kompozice se věnoval u Jana Nepomuka Vitáska. Původně byl basbaryton a později tenor, znám jak v Čechách, tak v Evropě. Byl členem opery Stavovského divadla.³

³ Bartoš, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé: [k padesátému výročí otevření Národního divadla]*. V Praze: Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1933. 359 s. Dějiny Národního divadla; díl 1.

Obrázek 1: Jan Nepomuk Maýr: portrét od Bohumíra Roubalíka, získaný Českým muzeem hudby z pozůstalosti po Jaroslavu Mayerovi, koncem roku 2017

V roce 1861 byl jmenován kapelníkem české opery Stavovského divadla a pověřen organizováním samostatného českého operního orchestru, sboru a souboru sólistů pro Prozatímní divadlo. V této funkci kapelníka setrval až do nástupu Bedřicha Smetany v roce 1866. Ředitelem Prozatímního divadla byl v letech 1874-1876 a 1878-1880. V roce 1880 byl zvolen prvním ředitelem budoucího Národního divadla a měl umělecky zajistit jeho otevření. Na tuto funkci rezignoval 4. března 1883.

1.2 František Adolf Šubert

Byl ředitelem Národního divadla od sezóny roku 1883 do roku 1899. Byl narozen v Dobrušce 27. března 1849. Už jako student měl sklony k uměleckému zaměření a hrál ochotnické divadlo. Při hledání informací jsem našel, že studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, ale svůj vztah k uměleckému životu nepopřel a studii po roce zanechal.⁴ Pracoval v redakci několika týdeníků, Staročeských listů a byl člen redakce Národní politiky. V roce 1877 se stal členem Spojeného družstva Národního divadla, kde působil jako člen výboru. Roku 1883 byl po Janu Nepomuku Maýrovi zvolen druhým ředitelem Národního divadla.

⁴ Císař, Jan. *Přehled dějin českého divadla*. 2. vyd. V Praze: Akademie múzických umění, 2006. 314 s. ISBN 80-7331-072-4.

V této funkci setrval až do roku 1900, kde vedení divadla převzala mladočeská Společnost Národního divadla.

Šubert byl i nadále členem trvajícího spolku staročeského Družstva Národního divadla, kde se později stal i jeho předsedou. Tento spolek usiloval o vybudování druhého českého divadla v Praze. Po několika letech se jejich myšlenka realizovala a bylo založeno Divadlo na Vinohradech, Šubert byl jeho prvním ředitelem. Kde působil jen do roku 1907. Věnoval se literární a divadelně historické, žurnalistické činnosti.

Obrázek 2: František Adolf Šubert: z archivu Národního divadla

František Adolf Šubert měl jasnou představu o tom, čemu má Národní divadlo sloužit. Myslím si, že jeho myšlenka byla správná, chtěl, aby divadlo sloužilo všem vrstvám národa, mělo vzdělávat, bavit, seznamovat posluchače se světovou klasikou, ale i podporovat domácí umění. Po celých sedmnáct let svého ředitelování svou vizi zcela naplňoval. Jelikož sám pocházím z menšího města, kde se většinou občané nedostanou do Národního divadla kvůli dopravě, nebo svým předurčeným možnostem, mohu říct, že se mi prosazení Františka Adolfa Šuberta velice zamlouvá. Zapřičinil to, aby byly zřízeny takzvané divadelní vlaky, které za výhodných podmínek přiváželi obecnstvo nejen z venkova, ale i příslušníky českých menšin ze zahraničí. Od roku 1893

byl také realizován jeho projekt odpoledních lidových představení za snížené vstupné.

Zřídil baletní soubor, který byl schopen nejen vypomáhat v operách (jako je tomu například ve druhém jednání a v úvodu třetího jednání v opeře od Antonína Dvořáka *Čert a Káča*, kde baletní složka, doplňuje orchestrální přednes), ale i nastudovat samostatné baletní večery.⁵

V povědomí národa zůstane František Adolf Šubert, jako první skutečný ředitel Národního divadla.

⁵ [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=3855&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

2 Hudební soubor pro činohru Národního divadla

K utvoření dvacetičlenného samostatného hudebního souboru pro činohru Národního divadla došlo v padesátých letech z důvodu plynulejšího chodu tohoto orchestru a do budoucna zaručením hudební úrovně. Do té doby hráli hudebníci z divadla i činohru a ukázalo se, že si museli najímat externí hráče, kteří hraní v činohře obstarali. Ovšem mnohdy se na představení externí hudebníci buď nedostavili, nebo podle zdrojů spoluúčinkovali bez zkoušek, což danému souboru nepřispělo k jeho excelentním výkonům. Nová organizační úprava v té době dále nepřipouštěla možnost spolupráce s kolísavými výkony neorganizovaných jedinců, kteří se na představení dostavovali. Tento případ výpomocí byl spíše improvizací za dob války.

Byly pokusy sestavit orchestr z řad hráčů orchestru Národního divadla, ale hudebníci se za tuto roli styděli, protože nepovažovali úkon v scénické hudbě v činohře za reprodukčně důležitý. I když, byl hudebník v malém činoherním souboru spíše sólistou, než skupinovým hráčem. Poptávka po profesionálních hudebnících, v té době, převyšovala nad početností skutečně dobrých hudebníků.

Obrázek 3: Mezinárodní jazzový festival v Praze, kde vystoupil s velkým úspěchem také orchestr činohry Národního divadla v Praze, vede Ladislav Šimon, Socialistický směr: Praha, 13. října, 1972, archiv Národního divadla

2.1 Obsazení orchestru činohry Národního divadla

Obsazení malého orchestru pro činoherní hudbu se skládalo z flétny, hoboje, dvou klarinetů, fagotu, dvou trubek, dvou lesních rohů, trombonu, bicích nástrojů, harfy, dvou houslí v primech, dvou houslí v sekundech, violy, cella, kontrabasu, klavíru, kytary a harmoniky. Tento orchestr byl zrušen v devadesátých letech tehdejším šéfem Michalem Dočkalem. Od roku 2001 si najímají hráče na externí smlouvu.

3 Dirigenti, osobnosti a nastudované premiéry

Pro tuto kapitolu jsem zvolil následující rozřazení od dirigentských prvopočátků Prozatímního divadla a dále Národního divadla. Vzhledem k obsáhlosti daných sezón, jsem utvořil podkapitoly, z nichž každá uvede do povědomí jednoho dirigenta, kterého jsem vybral na základě mých požadavků, zda nastudoval pro mě oblíbené dílo a jakým způsobem se přičinil o formování orchestru Národního divadla.

3.1 Mořic Anger

Český dirigent a skladatel. Narodil se roku 1844 v Sušici. Skladbu vystudoval u Josefa Bohuslava Foerster a byl členem kapely Karla Komzáka, z které v roce 1862 přešel do orchestru Prozatímního divadla do skupiny houslí. Spolupracoval, na inscenaci Pocta Bedřichu Smetanovi, která se hrála v sezóně 1895/1896. Stal se nepostradatelným spolupracovníkem řady režisérů, pro které komponoval nejrůznější hudební vložky. V roce 1883 dirigoval operu od Giuseppe Verdiho *Aidu*, zde byl až do své smrti dirigentem.⁶

3.2 Augustin Vyskočil

Sbormistr narozen v roce 1852. Hru na klavír studoval u Bedřicha Smetany. Byl jmenován Janem Nepomukem Maýrem do role sbormistra Prozatímního divadla v roce 1881 a v této funkci přešel i do Národního divadla, kde později působil i jako kapelník až do svého odchodu do důchodu. Vybral jsem ze všech jeho oddirigovaných představení pro mě zajímavý *Výlet pana Broučka z měsíce na výstavu*, činohra hraná v sezóně 1893.⁷

⁶ [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=995&pn=256affcc-f101-1000-85ff-c11223344aaa>

⁷ [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=SeznamPredstaveni.aspx&sz=0&ic=0&ju=4134&pn=256affcc-f101-1000-85ff-c11223344aaa>

3.3 František Picka

Osvojil si své hudební základy u svého otce, učitele. Působil jako klavírní doprovod, sbormistr, zpěvák a dirigent operety. V Národním divadle ho angažoval Karel Kovařovic, jako sbormistra a korepetitora, byl zde také třetím dirigentem. Za svého působení v Národním divadle byl nejproduktivnějším skladatelem scénických hudeb, jejichž počet se odhaduje na sto, ochotně komponoval hudbu pro jakoukoliv hru. Jediná komická opera Františka Picka byla *Malíř Rainer*, která se ale bohužel v repertoáru Národního divadla moc dlouho neudržela. Jeho premiéra opery *Čert a Káča* od Antonína Dvořáka, byla v letech 1899/1900.

3.4 Jaroslav Krombholc

Byl spjat především se skvělými inscenacemi děl české operní tvorby na prknech Národního divadla. Byl jediným soukromým žákem Otakara Ostrčila, který ho podle mého názoru mohl zasvěcovat do estetických i praktických problémů v hudbě. Své hudební nadání dále rozvíjel na mistrovské škole ve třídě Václava Talicha a současně byl také u Aloise Háby a vzdělával se ve čtvrttónové a šestitónové řadě. Během studií byl pozván Zdenkem Chalabalou ke korepetování v Národním divadle, kde za několik měsíců již dirigoval. Roku 1945 byl společně s Otakarem Jeremiášem a Karlem Nedbalem jmenován do kolektivního vedení opery Národního divadla. V letech 1975-1978 byl také šéfem Symfonického orchestru Československého rozhlasu. Jako první český dirigent vystoupil po válce v Covent Garden v Londýně s *Borisem Godunovem* od Modesta Petroviče Musorgského.⁸

⁸ [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=2519&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Obrázek 4: Krombholc zkouší s orchestrem *Prodanou nevěstu* /2.000 repríza/, archiv ND

3.5 František Jílek

Absolvoval dirigování u Zdenka Chalabaly a skladbu u Vítězslava Nováka. Spíše se zaměřoval na díla Leoše Janáčka a Bohuslava Martinů. Jeho uvádění Leoše Janáčka se stalo přímo světovým pojmem. Uváděl jej nejen u nás, ale i v řadě evropských měst. V jeho nastudování zazněla opera od Leoše Janáčka *Káťa Kabanová*, v sezóně 1956/1957.

3.6 Karel Kovařovic

Byl šéfem opery Národního divadla od sezóny 1900-1920. Mohli bychom říct, že celá jeho rodina hudbu milovala. Starší bratr byl až do roku 1901 violistou orchestru Národního divadla. On sám studoval klarinet, harfu, zpěv a klavír na Konzervatoři. Kompozici studoval u Zdeňka Fibicha. Po ukončení studií byl angažován do orchestru Prozatímního divadla (1879) jako harfenista, později přešel do Národního divadla, kde působil až do roku 1885. Věnoval se mimo jiné i klavírní činnosti, skladatelské tvorbě a pedagogické činnosti. V roce 1900 se stal šéfem opery Národního divadla a tuto funkci vykonával až do roku 1920. Zároveň zde působil jako dramaturg a dirigent opery. Jeho poslední dirigované představení bylo 28. října 1920, opery *Dalibor* od Bedřicha Smetany.

Obrázek 5: archiv Národního divadla

Při hledání informací o tak výjimečné osobnosti jsem našel, že v sezóně 1886 hrál na klavír při Velkém koncertě na počest paměti Franze Liszta. A o dva roky dříve hrál na klavír na Velkém koncertě houslisty Pabla de Sarasateho. Jeho tvůrčí podíl na vývoji opery Národní divadla byl oceňován u nás i v zahraničí. Byl prvním českým divadelním dirigentem-režisérem, který chápal hudbu a zpěv v jednotě s hereckým vyjádřením. Z jeho komplexního přístupu k inscenovanému dílu čerpala nová generace moderních operních režisérů.⁹

⁹ [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=1623&pn=256affcc-f002-2000-15afc913k3315dpc>

3.7 Václav Talich

Narozen 28. května roku 1883 byl šéfem opery Národního divadla od sezóny 1935/1936-1947/1948. Své hudební vzdělání ve hře na housle získal od svého otce Jana Talicha, který byl učitelem na hudební škole v Kroměříži a ředitel kůru v Rožnově pod Radhoštěm. Dále studium houslí rozvedl ve třídě u Otakara Ševčíka. Myslím si, že svůj mistrovský nástroj ovládal dokonale, a proto mohl být koncertním mistrem berlínské filharmonie. V roce 1918 mu bylo nabídnuto Karlem Kovařovicem místo druhého kapelníka Národního divadla, ale Václav Talich dal přednost funkci dirigenta České filharmonie, kterou později umělecky vedl v letech 1919-1941. V roce 1935 se stal správcem opery Národního divadla a umělecky jí vedl až do roku 1945, kdy nebyl po květnové revoluci ve funkci znovu zvolen. Proto dirigoval v pozdějších letech orchestr Národního divadla občas při koncertních vystoupeních. V roce 1947 byl jmenován opět šéfem opery Národního divadla, národněsocialistickým ministrem Stránským, ale funkci vykonával jen do roku 1948.¹⁰

Obrázek 6: Václav Talich: KUNA, Milan. *Václav Talich 1883-1961: šťastný i hořký úděl dirigenta*. Praha: Academia, 2009. *Historie (Academia)*. ISBN 9788020017932.

Podle mého názoru bylo jeho uvědomování si důležitosti posilování sebevědomí orchestrálních hráčů v divadle, velice důležité. Přeci jen, divadelní hráč nemá tolik příležitostí být viděn na pódiu, jako je tomu v symfonickém hraní. Proto sám Václav Talich považoval za důležité i samostatné koncerty orchestru Národního divadla. Ty měly zvýšit

¹⁰ KUNA, Milan. *Václav Talich 1883-1961: šťastný i hořký úděl dirigenta*. Praha: Academia, 2009. *Historie (Academia)*. ISBN 9788020017932.

odpovědnost hráčů za výkon. Jasným důkazem je tomu koncert na paměť stopadesátého výročí úmrtí Wolfganga Amadea Mozarta, který se konal dne 16. prosince roku 1941. Na programu byla *Symfonie B dur*, *Recitativ* a *Rondo Ch'io mi scordi di te?* a *Requiem d moll*. Samotný Jaroslav Krombholc hrál v tento významný večer na koncertě na klavír.¹¹

Našel jsem zmínku o dopise, kde se Václav Talich snaží nastínit tehdejšímu tajemníkovi České akademie věd a umění dr. Mojmiru Vaňkovi svou představu a plán symfonických koncertů s divadelním orchestrem:

„ Cítil jsem po těch dvou symfonických pokusech s mým divadelním orchestrem, jak neobyčejně stoupla citlivá pozornost hráčů a zavedení stálých koncertů zdá se mi prostě příkazem, neboť je jistě mojí povinností nejpřednější zapalovati sebevědomí mnou vedených orchestrových hráčů, kterým jinak hrozí utonutí v šedi každodenní rutiny. Není ovšem myslitelné, že bychom už v příští sezóně přijít mohli s řadou tak početnou, jak vy navrhuje. Dalo by se to sotva uvést v soulad s povinnostmi čistě operními. Budu šťasten, uskuteční-li se v budoucí sezóně koncerty čtyři, jichž pořad by ovšem musel býti tak závažný, že by volal po opakování v roce dalším, takže připojením nových čtyř koncertů v sezóně 1943/1944 bychom dosáhli s opakovanými čtyřmi koncerty ze sezóny 1942/1943 osmi podniků, kterážto cifra by asi tak měla zůstatí závaznou pro celou další budoucnost.“¹²

¹¹ KUNA, Milan. *Václav Talich 1883-1961: šťastný i hořký úděl dirigenta*. Praha: Academia, 2009. Historie (Academia). ISBN 9788020017932.

¹² Srov. VT: Mojmir Vaněk, Praha, 10. 4. 1942, MČK Beroun, KUNA, Milan. *Václav Talich 1883-1961: šťastný i hořký úděl dirigenta*. Praha: Academia, 2009. Historie (Academia). ISBN 9788020017932.

3.8 Zdeněk Chalabala

Byl dramaturgem opery od sezóny 1936 do roku 1944. Narodil se 18. dubna roku 1899 v Uherském Hradišti. Měl vystudované dirigování u Františka Neumanna, na Konzervatoři Brno, kde taktéž navštěvoval přednášky na mistrovské škole u Leoše Janáčka. Od roku 1936 byl jmenován Václavem Talichem jako dirigent a dramaturg opery Národního divadla. Dokonce byl i redaktorem operní části časopisu Národní divadlo. Hlavním dirigentem orchestru byl od roku 1953 do roku 1962. Za jeho působení bylo natočeno zhruba přes padesát gramofonových snímků, včetně operních kompletů.¹³

Obrázek 7: Zdeněk Chalabala, koncert s orchestrem Národního divadla, listopadu roku 1956, archiv Národního divadla

3.9 Josef Bartl

Narozen 3. listopadu 1903. Obor dirigování studoval u Otakara Ostrčila. Byl pedagogem, sbormistrem, klavíristou, ale i netradičně hudebním kritikem. Je autorem baletu *Manon*. V lednu roku 1960 byl pozván k pohostinskému řízení opery *Tajemství* od Bedřicha Smetany v Národním divadle. Od tohoto roku byl členem Národního divadla až do svého odchodu do důchodu, v roce 1966. Nadále však zůstal spjat s Národním divadlem, protože stále vypomáhal, jako dirigent a sbormistr a také úzce spolupracoval s redakcí časopisu Národní divadlo.

¹³ [online]. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=2351&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Jako zajímavost a důležitý okamžik bych uvedl rok 1961, kdy řídil v Halle operu od Leoše Janáčka *Její pastorkyňa*.¹⁴

3.10 Jaroslav Vogel

Narodil se 11. ledna roku 1894 v Plzni, již během svých studií na gymnáziu v Plzni, chodil se vzdělávat k mistru Otakaru Ševčíkovi na housle, dále navštěvoval soukromé hodiny kompozice u Vítězslava Nováka. Svě vzdělání nadále rozvíjel na Akademii der Tonkunst v Mnichově a na Schola Cantorum v Paříži. Od roku 1913-1914 byl korepetitorem v Národním divadle. Po vojenské službě za první světové války se znovu ucházel o místo korepetitora v Národním divadle, ale nebylo mu vyhověno. Až později v letech 1949-1959 byl angažován ve funkci dirigenta Národního divadla, později k tomu přibyla i funkce šéfa opery Národního divadla v sezónách 1950/1951 a 1956-1958. V jeho skladatelském odkazu mohu uvést operu *Mistr Jíra*, která byla premiérována v Národním divadle roku 1926. Je nositelem Řádu práce.

3.11 Iša Krejčí

Pocházel z významné rodiny, jeho otec František Krejčí, byl uznávaný český filosof, jeden ze zakladatelů studia moderní psychologie a univerzitní profesor. Iša Krejčí se narodil 10. července roku 1904 v Praze. Vysoce kultivované prostředí, ve kterém Iša Krejčí vyrostl, ovlivnilo jeho vztah k umění. Iša původním jménem František, byl už v mládí rodiči nazýván Išek, nebo také Iša, jméno, které mu zůstalo po zbytek života. Na konzervatoři studoval skladbu u profesora Karla Blahoslava Jiráka, hru na klavír u profesora Alberta Šína. Ve studiu dirigování byl ve třídě profesora Pavla Dědečka, poté pokračoval v mistrovské třídě Václava Talicha. V roce 1929 absolvoval mistrovskou třídu kompozice u Vítězslava Nováka.

¹⁴ [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=1075&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Souběžně s hudebním vzděláním rozvíjel svá studia na filosofické fakultě v oboru historie, muzikologie a estetiky. I když v letech 1929-1932 působil jako korepetitor v Národním divadle v Bratislavě a spolupracoval s dirigenty například Oskarem Nedbalem, jeho snem i nadále bylo působení v Národním divadle v Praze. Až v roce 1958 byl jmenován dramaturgem opery Národního divadla a v této funkci setrval až do své smrti. Krejčího skladatelské umění můžeme vidět v jeho díle *Pozdvižení v Efesu*, opera buffa z roku 1930 napsaná podle Shakespearovy Komedie omylů na libreto Bachtika. V Národním divadle dále uvedl scénickou kantátu *Antigona* podle Sofoklovy tragédie, z roku 1946. Myslím si, že tak významný člověk mohl bezesporu v nevyšší kvalitě ocenit různé koncerty a představení, byl významným hudebním kritikem a publicistou.¹⁵

3.12 Zdeněk Košler

Spatřil světlo světa 25. března 1928 v Praze. Pocházel z muzikantské rodiny, jeho otec Václav Košler byl violistou v orchestru Národního divadla a matka Malvína zpěvačkou. Již ve svých čtyřech letech stál poprvé Zdeněk Košler před orchestrem. Tehdy ho vzal jeho otec ke svému dechovému orchestru při pražském Sokolu. Sám Košler se věnoval hře na klavír a housle.

Obrázek 8: Zdeněk Košler, 27. května 1991, archiv Národního divadla, P 1431

¹⁵ [online]. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=2536&pn=256affcc-f002-2000-15afc913k3315dpc>

Po útrapách, které mu způsobila druhá světová válka, úspěšně složil maturitní zkoušku a mohl nastoupit na Akademii múzických umění do třídy Otakara Jeremiáše. Na skladbu a hudební teorii byl u Jaroslava Řídkého, klavír ho učila profesorka Erna Grünfeldová a dirigování Pavel Dědeček, stejně jako Išu Krejčího. Na hodiny dirigování chodil i k Václavu Talichovi, Karlu Ančerlovi, Václavu Neumannovi, Metodu Doležilovi a Robertu Brockovi. Už během svých studií na Akademii múzických umění nastoupil do Národního divadla jako korepetitor a v roce 1951 dirigoval svou první operu od Gioacchina Rossiniho *Lazebník sevillský*. Zúčastnil se mnoha dirigentských soutěží a v roce 1956 zvítězil na mezinárodní soutěži dirigentů v Besanconu. Po získání první ceny v mezinárodní dirigentské soutěži o cenu D. Mitropoulouse v New Yorku v roce 1963 se stal na rok asistentem Leonarda Bernsteina v Newyorské filharmonii.¹⁶

Obrázek 9: snímek z roku 1963 ze soutěže D. Mitropolouse v New Yorku/ Zdeněk Košler spolu s Leonardem Bernsteinem a dalšími dvěma laureáty soutěže, Claudiem Abbadem a Pedrem Calderonem

¹⁶ [online]. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=2465&pn=256affcc-f002-2000-15afc913k3315dpc>

V roce 1976 nastudoval v Tokiu pro operní společnost Nikikai operu od Wolfganga Amadea Mozarta *Così fan tutte*. Mezi dalšími nastudovanými díly byl například *Únos ze serailu* v roce 1976 a *Figarova svatba* z roku 1980. Od 1. ledna 1980 do 31. července 1985 byl šéfem opery Národního divadla. Od sezóny 1988/1989, byl do sezóny 1990/1991 šéfdirigentem Národního divadla. Myslím si, že bych zde neměl opomenout zmínit sezónu 1953/1954, kde samotný Zdeněk Košler hrál na cembalo v opeře Wolfganga Amadea Mozarta *Figarova svatba*. Dne 9. září 1991 dirigoval koncert orchestru Národního divadla ke stopadesátému výročí narození Antonína Dvořáka, kde zazněla díla Antonína Dvořáka, Symfonie G dur a Symfonie e moll *Z Nového světa*.¹⁷

3.13 Tomáš Hála

Nastudoval v roce 1993 se souborem opery Národního divadla *Kouzelnou flétnu* od Wolfganga Amadea Mozarta. Od roku 1991 do 30. června 1999 byl asistentem dirigenta Národního divadla. A od roku 2003 do roku 2005 byl dirigentem Národního divadla.

3.14 Oliver Dohnányi

Studoval obor dirigování na Akademii múzických umění v Praze u Václava Neumanna. V sezóně 1992/1993-1994/1995 a 2003/2004-2006/2007 byl šéfdirigentem orchestru Národního divadla.

¹⁷ [online]. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=2465&pn=256affcc-f002-2000-15afc913k3315dpc>

3.15 Tomáš Netopil

V říjnu roku 2008 nastudoval v Národním divadle inscenaci opery od Wolfganga Amadea Mozarta *La finta giardiniera*. Byl šéfdirigentem orchestru Národního divadla v letech 2009- 2012. Již v prvním roce nástupu na místo šéfdirigenta Národního divadla, nastudoval operu *Salome* od Richarda Strausse, *Idomeneo* od Wolfganga Amadea Mozarta a *Káťu Kabanovou* od Leoše Janáčka. V září roku 2010 uvedl v koncertním provedení *Slavíka* od Igora Stravinského a *Ariadnu* Bohuslava Martinů. O rok později v květnu nastudoval pro Stavovské divadlo Mozartův *Únos ze serailu*. Nemělo by se zapomenout na významný koncert k 170. výročí narození Antonína Dvořáka, pro jehož příležitost nastudoval jeho operu *Jakobín*. V červnu roku 2012 nově nastudoval ve Stavovském divadle Mozartova *Dona Giovanniho*.¹⁸

¹⁸ [online]. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=12750&pn=256affcc-f002-2000-15afc913k3315dpc>

3.16 Jiří Bělohlávek

Je pro mě významnou osobností české hudební kultury. Za svůj celoživotní přínos hudbě byl oceněn roku 2016 Medaile Artis Bohemiae Amicis, medailí za zásluhy. Ocenění, kterým od roku 2000 ministři kultury oceňují významné osoby, které cílevědomě přispěly k šíření dobrého jména české kultury v tuzemsku i zahraničí. Jiří Bělohlávek zdokonaloval své dirigentské umění u Sergiu Celibidacheho. S orchestrem Národního divadla nastudoval v roce 1997 operu *Její pastorkyňa* od Leoše Janáčka. V následujících dvou letech k tomu přidal nastudování opery *Così fan tutte* od Wolfganga Amadea Mozarta, *Carmen* od Georgese Bizeta a Dvořákovu *Rusalku* z roku 1998. V roce 2001 nastudoval od Bedřicha Smetany *Čertovu stěnu* a o pět let později *Řecké pašije* Bohuslava Martinů.¹⁹

¹⁹ [online]. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=95&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Závěr

Má vize tématu bakalářské práce bylo bádání o známých i méně známých dirigentech orchestru Národního divadla v Praze, dále uvést historickou skutečnost, kdo se přičinil o založení tohoto tak významného orchestru. Při psaní této práce jsem se setkal se skutečností, že mnoho slavných dirigentů pocházelo z hudebních rodin a hráli na více než jeden hudební nástroj, možná právě díky tomu mohli lépe pochopit problematiku umělců, kteří pod jejich vedením přinášeli do české hudební kultury jen to nejlepší. Bylo pro mě zajímavé zjišťovat, jací dirigenti mohli čerpat od svého předchůdce, nebo pedagoga, od kterého si mohli nést kladné přístupy k orchestru až do pozdějších let.

Seznam literatury

Bartoš, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé: [k padesátému výročí otevření Národního divadla]*. V Praze: Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1933. 359 s. Dějiny Národního divadla; díl 1.

ŠULC, Miroslav. *Česká operetní kronika 1863-1948: vyprávění a fakta*. Praha: Divadelní ústav, 2002. ISBN 807008121x.

Císař, Jan. *Přehled dějin českého divadla*. 2. vyd. V Praze: Akademie múzických umění, 2006. 314 s. ISBN 80-7331-072-4.

KUNA, Milan. *Václav Talich 1883-1961: šťastný i hořký úděl dirigenta*. Praha: Academia, 2009. Historie (Academia). ISBN 9788020017932.

Seznam použitých zdrojů

Archiv Národního divadla

Seznam příloh

<i>Obrázek 1: Jan Nepomuk Maýr: portrét od Bohumíra Roubalíka, získaný Českým muzeem hudby z pozůstalosti po Jaroslavu Mayerovi, koncem roku 2017</i>	<i>5</i>
<i>Obrázek 2: František Adolf Šubert: z archivu Národního divadla</i>	<i>6</i>
<i>Obrázek 3: Mezinárodní jazzový festival v Praze, kde vystoupil s velkým úspěchem také orchestr činohry Národního divadla v Praze, vede Ladislav Šimon, Socialistický směr: Praha, 13. října, 1972, archiv Národního divadla</i>	<i>8</i>
<i>Obrázek 4: Krombholc zkouší s orchestrem Prodanou nevěstu /2.000 repríza/, archiv ND</i>	<i>12</i>
<i>Obrázek 5: archiv Národního divadla</i>	<i>13</i>
<i>Obrázek 6: Václav Talich: KUNA, Milan. Václav Talich 1883-1961: šťastný i hořký úděl dirigenta. Praha: Academia, 2009. Historie (Academia). ISBN 9788020017932.</i>	<i>14</i>
<i>Obrázek 7: Zdeněk Chalabala, koncert s orchestrem Národního divadla, listopadu roku 1956, archiv Národního divadla</i>	<i>16</i>
<i>Obrázek 8: Zdeněk Košler, 27. května 1991, archiv Národního divadla, P 1431</i>	<i>18</i>
<i>Obrázek 9: snímek z roku 1963 ze soutěže D. Mitropolouse v New Yorku/ Zdeněk Košler spolu s Leonardem Bernsteinem a dalšími dvěma laureáty soutěže, Claudiem Abbadem a Pedrem Calderonem</i>	<i>19</i>